

## Motion till riksdagen 2016/17:3602

**av Robert Hannah m.fl. (L)**

### med anledning av prop. 2016/17:30 Framtidsfullmakter – en ny form av ställföreträdarskap för vuxna

---

#### Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förtydligande riktlinjer när det gäller gränsdragningen mellan omsorg och hälso- och sjukvård i de situationer som lagförslaget omfattar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om framtidsfullmakter för hälso- och sjukvård samt tandvård och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en möjlighet att registrera framtidsfullmakter upprättade på papper och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gåvor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om juridisk person som tillfällig ställföreträdare för fullmaktshavaren i juridiska och ekonomiska angelägenheter och tillkännager detta för regeringen.

#### Motivering

En framtidsfullmakt innebär att en enskild individ kan välja en person att företräda honom eller henne, om han eller hon senare i livet blir beslutsoförmögen.

Alliansregeringen gav 2013 en sakkunnig person i uppdrag att studera frågan, och år 2014 presenterades departementspromemorian Framtidsfullmakter (Ds 2014:16) som i huvudsak ligger till grund för förslagen i propositionen.

För oss liberaler är detta en fråga om att stärka den enskildes självbestämmande över sin egen framtid. Genom framtidsfullmakter får den enskilde större makt att planera och behålla kontrollen över viktiga angelägenheter.

Därför har Liberalerna varit pådrivande för att en möjlighet till framtidsfullmakter ska införas, och det är angeläget att lagstiftningen kommer till stånd. Detta betyder dock inte att regeringens proposition ger en heltäckande lösning på de problem som finns till följd av dagens avsaknad av lagstiftning.

En sak som särskilt bör uppmärksammas är att förslaget till lagstiftning inte ger möjlighet till framtidsfullmakter för åtgärder inom hälso- och sjukvård eller tandvård. Detta ställer till problem inte minst när en patient är i livets slutskede. Redan i utredningen Förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112) föreslogs att Sverige skulle införa s.k. livsslutsdirektiv, som i likhet med framtidsfullmakter ger möjlighet för den enskilde att på förhand uttrycka sin vilja om vad som ska hända i vissa situationer. Detta finns i Danmark och skulle ge ökat självbestämmande från patientens sida gällande åtgärder i livets slutskede, t.ex. i vilka lägen patienten uttryckt en tidigare önskan om att få avstå från eller avbryta livsuppehållande behandling.

Utredningen om beslutsförmögna personers ställning i vård, omsorg och forskning redovisade i sitt betänkande (SOU 2015:80) ett färdigt lagförslag som möjliggör för en framtidsfullmäktig att företräda den enskilde gentemot hälso- och sjukvården när denne inte längre har förmåga att själv ta ställning. En sådan bestämmelse skulle öka den enskildes självbestämmande inom hälso- och sjukvård och forskning. Det är olyckligt att regeringen ännu inte har avslutat beredningen av detta betänkande och inte heller har redovisat någon tidsplan för ett lagförslag till riksdagen.

Att hälso- och sjukvård samt tandvård utesluts från det föreliggande lagförslaget innebär dessutom gränsdragningsproblem, vilket också påpekas av remissinstanserna. Exempelvis Socialstyrelsen efterlyser i sitt svar ett förtydligande om vilken hälso- och sjukvård som undantas och pekar på praktiska problem när den enskilde får både kommunal hälso- och sjukvård och stöd från socialtjänsten. I propositionen skriver regeringen att det inte går att lämna någon uppräkningslista av vad som undantas. Detta skapar dock stora problem för den praktiska tillämpningen.

Liberalerna anser att regeringen bör ta initiativ till förtydligande riktlinjer gällande gränsdragningen mellan omsorg och hälso- och sjukvård i de situationer som lagförslaget omfattar. Vidare behöver regeringen återkomma snarast med lagförslag för hur framtidsfullmakter ska kunna användas även gällande hälso- och sjukvård samt tandvård, med beaktande av dessa frågors särskilda karaktär (såsom förhållandet till de grundläggande fri- och rättigheterna i regeringsformen, bl.a. vad gäller skyddet mot påtvingat kroppsligt ingrepp).

Frågan om registrering, ikraftträdande och granskning av framtidsfullmakter bör ses i ljuset av att den aktuella propositionen för vår del är att betrakta som ett första steg. I en särskild motion föreslår vi gemensamt med övriga allianspartier att framtidsfullmakter enligt den föreslagna lagstiftningen ska kunna registreras digitalt i ett nationellt register. Liberalerna anser att även framtidsfullmakter som upprättas på papper ska kunna lämnas in till detta register.

När det i nästa steg införs möjlighet till framtidsfullmakter som omfattar åtgärder inom hälso- och sjukvård samt tandvård anser vi, av hänsyn till den enskildes rättssäkerhet, att sådana fullmakter måste ges in till det nationella registret för att vara giltiga. Av motsvarande rättssäkerhetsskäl ska framtidsfullmakter inte kunna äga giltighet för åtgärder inom hälso- och sjukvård eller tandvård utan föregående myndighetsbeslut om att framtidsfullmakten trätt i kraft. Den danska lagstiftningen på området kan tjäna till förebild för en framtida reglering.

Vad gäller fullmaktshavarens befogenhet att ge gåvor delar vi de farhågor som framförts av remissinstanser om att detta kan komma att missbrukas. Den enda begränsning som finns i förslaget till lagstiftning är att gåvornas storlek inte får stå i ”missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor”. Om fullmaktsgivaren har en betydande förmögenhet ger därmed lagstiftningen utrymme till gåvor på stora belopp. Vidare innehåller inte lagtexten några begränsningar för fullmaktshavarens rätt att avgöra till vilka som gåvor ska ges.

Liberalerna anser inte att detta ger ett tillräckligt skydd för den enskildes äganderätt. Lagtexten bör kompletteras så att det tydligt framgår att fullmaktshavarens rätt att lämna gåvor, i den mån detta inte regleras i fullmakten, ska avgränsas till personliga presenter av mindre värde. Skatteverkets gränsvärden för skattefrihet vid gåvor till anställd skulle kunna tjäna som vägledning. Dessa gränsvärden ger också utrymme för dyrare gåvor vid större bemärkelsedagar, till exempel 50-årsdagar och liknande.

Vi delar bedömningen att endast fysiska personer ska få utses till fullmaktshavare. Däremot anser vi att regeringen förbiser den situation då fullmaktshavaren tillfälligt kan behöva anlita kvalificerad hjälp för att fullgöra sitt uppdrag. Det kan till exempel handla om att fullmaktshavaren ska bevaka fullmaktsgivarens intressen i särskilt komplicerade ekonomiska eller juridiska angelägenheter, och måste ta experthjälp för detta.

På samma sätt som enskilda kan utse juridisk person att tillfälligt agera ställföreträdare i en särskild ekonomisk eller juridisk angelägenhet, så bör det även finnas möjlighet för fullmaktshavare att utse juridisk person som tillfällig ställföreträdare i särskild angelägenhet. Ställföreträdarskapet ska inte kunna avse åtgärder inom hälso- och sjukvård eller tandvård, utan ska avgränsas till viss ekonomisk eller juridisk angelägenhet och vara tillfällig. Detta skulle stärka fullmaktshavarens möjlighet att tillvarata fullmaktsgivarens intressen, och ökar därför den enskildes makt att planera för framtiden genom att upprätta en framtidsfullmakt.

Som regeringen själv konstaterar utgör framtidsfullmakter ett alternativ till ordningen med god man och förvaltare. Detta betyder att bristerna i godmans- och förvaltarsystemet kvarstår.

Liberalerna vidhåller därför sin tidigare ståndpunkt att tiden är mogen för en total översyn av systemet med kommunala överförmyndare och gode män och förvaltare. Vi anser att det bör genomföras en heltäckande utredning som bör ha mandat såväl att överväga åtgärder för att öka rättssäkerheten och enhetligheten inom ramen för dagens system som att föreslå ett annat system, t.ex. en nationell överförmyndarmyndighet, som då också lämpligen kan vara registermyndighet för framtidsfullmakter. I denna del vill vi hänvisa till det förslag som Liberalerna väckte under allmänna motionstiden, se motion 2016/17:3472 yrkande 1.

*Robert Hannah (L)*

*Said Abdu (L)*

*Tina Acketoft (L)*

*Mats Persson (L)*

*Christer Nylander (L)*

*Emma Carlsson Löfdahl (L)*

*Maria Weimer (L)*

*Barbro Westerholm (L)*